

Композиція	Вступ: розповідь про те, як козаки перебували в ув'язненні в пана турецького. Основна частина: обіцяння Марусі звільнити запорожців з неволі після від'їзду турецького пана до мечеті. Закінчення: Маруся дотримала обіцянки — визволила козаків з неволі; відмова героїні тікати на рідну землю
Художні засоби	Епітети: білий камінь, бідні невольники, святий день, тяжка неволя, розкіш турецька, лакомотство нещасне, тихі води. Метафора: сльозами проливали. Повтори: стояла темниця кам'яная; козаки, ви, бідні невольники; Словами промовляли, / Сльозами проливали; дівка бранка, Маруся, попівна Богуславка. Риторичні оклики: Козаки, ви, бідні невольники! Гей. Козаки, ви, бідні невольники! Як ти нам святий Великдень і сказала! Тільки города Богуслава не минайте! Между мир хрещений! Пошли, Боже, на многая літа / І до конца віка! Риторичне запитання: Чи ви знаєте, / Що в нашій землі / Та й день затепера?

Народні пісні

- ❖ **Українські народні пісні (співанки)** — різновид народної музики українською мовою; частина української музики. Україномовна народна музика зародилася в IX столітті, за часів становлення Київської Русі.
- ❖ **Календарно-обрядові пісні** — ліричні твори, які виконували під час обрядів і ритуалів; обов'язковий елемент ритуального театрального дійства.
- ❖ **Колискові пісні (колисанки)** — ліричні пісенні твори, які виконує мати (іноді батько чи інші члени родини) над колискою дитини для того, щоб її приспати.
- ❖ **Рефрен** — це те саме, що й приспів у пісні, тобто рядок чи кілька рядків, що повторюються в кінці строфи чи групи строф.
- ❖ **Анафора** — це стилістичний прийом, що полягає в повторенні певних звуків, слів чи речень на початку двох і більше суміжних рядків чи строф.
- ❖ **Суспільно-побутові пісні** — це народно-пісенні твори, які відтворюють настрої певної соціальної групи, пов'язані з певними явищами суспільного життя козаків, чумаків, кріпаків, наймитів, ремісників, солдат тощо. Відповідно виокремлюють **козацькі, чумацькі, кріпацькі, бурлацькі, наймитські та заробітчанські, солдатські, рекрутські й жовнірські пісні.**

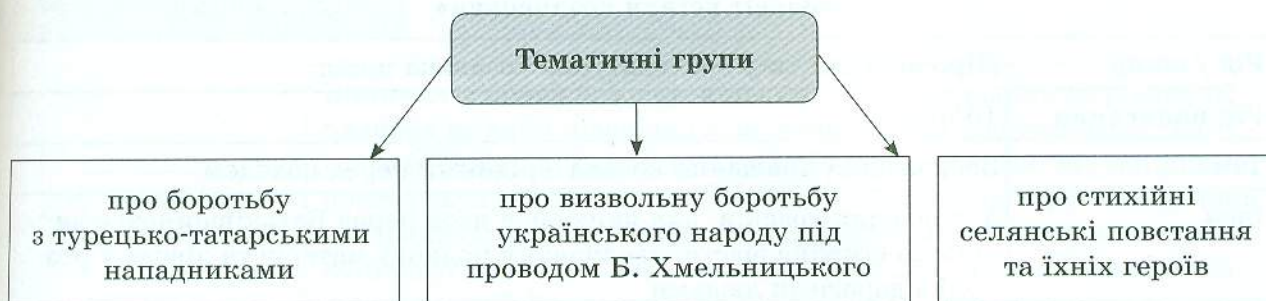
Коломийки

- ❖ **Коломийки** — коротенькі пісеньки, що можуть бути приспівками до танцю або існувати незалежно від нього; найпоширеніша танкова пісня, яка поєднує поетичне слово, музику й танець в одне ціле.

Кожна коломийка складається з 2 рядків по 14 складів. Коломийки лаконічно, але дуже виразно змальовують буденний та святковий побут. Поряд із цим у них закладено розмаїття народно-філософських поглядів та психології.

Історичні пісні

❖ **Історичні пісні** — це ліро-епічні фольклорні твори, присвячені певній історичній події чи відомій історичній постаті. У цих піснях висловлюється ставлення народу до історичних подій або героїв.

«Зажурилась Україна»

Рід / жанр	Ліро-епічний твір / історична пісня
Тема	Зображення горя та страждання народу під час татаро-монгольських нападів на українську землю і прагнення бути вільними
Ідея	Заклик об'єднатися і дати відсіч ворогові
Основна думка	Від нападників свою землю треба захищати
Художні засоби	Епітети: шаблю гостру, довгу; вражому турку, вражий турчин, маленькій діти. Епітет-прикладка: пане-брате. Метафора: витоптала орда кіньми маленькій діти. Персоніфікація: зажурилась Україна, слава не пропала. Фразеологізми: гринджоли малювати, дамо тому стиха лиха, з душею розлука. Риторичне звертання: Годі тобі, пане-брате, гринджоли малювати. Звертання: оце тобі, вражий турчин. Антитеза: Ой ти станеш на воротях, а я в закоулку. Ой ти станеш з шабелькою, а я з кулаками. Ой козак до ружини, бурлака до дрюка. Пестливі слова: шабелькою. Оклики: Бери шаблю гостру, довгу та йди воювати! Дамо тому стиха лиха та вражому турку! Оце ж тобі, вражий турчин, з душею розлука! Рефрен (повтор): Ой ти станеш... Анафора: Ой ти станеш з шабелькою, а я з кулаками, Ой, щоб слава не пропала проміж козаками. Ой козак до ружини, бурлака до дрюка

ПІСНІ МАРУСИ ЧУРАЙ

Маруся Чурай (1625–1653) — напівлегендарна українська народна співачка й поетеса часів Хмельниччини, яка, за переказами, жила в Полтаві. Їй приписують авторство низки відомих у народі пісень: «Ой не ходи, Грицю», «Котилися вози з гори», «Засвіт встали козаченьки» тощо.

«Засвіт встали козаченьки»

Рід / жанр	Ліро-епічний твір / літературна козацька пісня
Рік написання	1650-ті
Тема	Зображення прощання козака з рідними перед походом
Ідея	Уславлення козаків, для яких обов'язок перед Батьківщиною є вищим за сімейне щастя; звеличення подвигу матерів та дівчат у розлуці з дорогими людьми
Основна думка	Захоплення патріотизмом козаків і подвигом матерів та коханих у розлуці з дорогими людьми
Композиція	<i>Експозиція:</i> усі засвіт встали, бо козак вирушає у похід. <i>Зав'язка:</i> козак заспокоює кохану Марусю. <i>Розвиток дії:</i> мати просить сина повернутися через чотири неділеньки, говорить про свої недобрі передчуття, бо кінь вороненький в воротях спіткнувся. <i>Кульмінація:</i> козак просить матір прийняти Марусю як доньку; мати журиться через таке життя. <i>Розв'язка:</i> козак поїхав
Художні засоби	<i>Епітети:</i> ясні очі, мати... слізко проводить, кінь вороненький. <i>Повторення:</i> перший і останній куплети. <i>Метафори:</i> стоїть місяць, кінь спіткнувся, година настала. <i>Звертання:</i> Прощай, милий мій синочку. Ой рад би я, матусенько. Яка ж би то, мій синочку. <i>Риторичні оклики:</i> Через чотири неділеньки / Додому вертайся! Бо хто знає, чи жив вернусь, / Чи ляжу в полі! <i>Риторичне запитання:</i> Щоб чужая дитиночка / За рідную стала?
Образи	▪ Козак, який відчуває небезпеку; ▪ Маруся — дівчина, яка проводить коханого; ▪ мати; ▪ кінь вороненький; ▪ місяць та сонце